

Informační práce štábů

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka I. V. Sviridova, uveřejněný v Sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čis. 6/1980.

Informační práce je souhrnem opatření, která uskutečňují velitelé, politické orgány a štáby všech stupňů při sběru zpracování, uchování a předávání zpráv vojenského charakteru orgány velení s cílem efektivního řízení vojsk, a to jak v míru, tak i v průběhu bojové činnosti. Podle svého obsahu může být vojenskovedecká, bojová, vojenskopolitická, vojenskotechnická a vojenskohistorická.

Zvláště velký význam při přípravě a vedení boje a operace mají bojové informace. Na jejich úplnosti, včasnosti a věrohodnosti, na kvalitě jejich zpracování a rychlosti předávání závisí efektivnost a kvalita procesů velení vojskům (silám).

Na znalostech bojové situace a potřebných informací v mnoha směrech závisí zdůvodněnost přijímaných rozhodnutí velitele pro operaci (boj). Hlavním organizátorem informační práce jsou štáby. Štáby musí správně chápat, že všechny zprávy o situaci dostává štáb pro veli-

tele. Povinností štábu je zabezpečit nepřetržité a včasné informování velitele. Štáb musí neustále předkládat podrobné zprávy, které potřebuje velitel, a projednat vysokou iniciativu a vynalézavost při jejich získávání. Získávání a studium zpráv o situaci musí štáb organizovat tak, aby veškeré údaje a jejich zhodnocení zcela a správně vyjadřovaly skutečnou situaci a tak zabezpečovaly veliteli včas přijmout rozhodnutí, které by odpovídalo vzniklým podmínkám.

Sběr a studium zpráv o vlastních vojscích, včasné podání informační zprávy náčelníkovi štábu, informování podřízených, nadřízených a sousedních štábů, dále i hlášení nadřízeným orgánům je povinností náčelníka operačního oddělení (správy). Sběr údajů o naplněnosti vlastních vojsk je povinností náčelníka organizačně mobilizačního oddělení (správy), sběr zpráv o nepříteli zpravodajského náčelníka.

□

Základy vojenských informací v Sovětské armádě byly položeny před začátkem Velké vlastenecké války. V průběhu cvičení a manévru byla však této problematice věnována malá pozornost, zejména na stupních divize — sbor, armáda — front. Štáby nedoceňovaly rádiové spojení a plně se spoléhaly jen na linkové spojení. Nedostatek praktických návyků při organizaci informační práce dále prohluboval nízký počet prostředků velení, zvláště rádiových a pohyblivých pojiček. Všechno to se v podstatě nepříznivě odrazilo na kvalitě velení vojskům v prvním

období Velké vlastenecké války, kdy sběr a zobrazení zpráv o situaci bylo velmi pomalé. Zprávy o nepříteli, zejména v prvních dnech války, byly často kusé a rozporné. To neumožňovalo včas zjišťovat jeho zámýsl a přijímat správná rozhodnutí. Na nízké úrovni byla vzájemná informovanost mezi součinnostními svazky a útvary. Stávalo se, že vojska na jednom směru neznala činnost vojsk na druhých směrech, a proto se vzájemně nepodporovala. Zvláště mnoho nedostatků bylo v organizaci vzájemné informovanosti mezi pozemními vojsky a letectvem. Styční

důstojníci, vyslaní na velitelské stanoviště součinnostních svazků, nebyli vždy zabezpečeni spojovacími prostředky.

Hlavním nedostatkem v této práci byla neznalost jednotlivých štábů efektivně využívat rádiové prostředky. Někteří velitelé nevěnovali pozornost tomu, aby měli vždy u sebe rádiovou stanici, jejímž využitím by mohli velet vojskům a hlásit výsledky bojové činnosti nadřízenému veliteli a jeho štábu.

Hlavní stan vrchního velení v roce 1942 rozhodným způsobem vyžadoval, aby fronty a armády důsledně používaly při velení vojskům rádiové prostředky. Velitelé a hlavní funkcionáři polních velení měli osobní rádiové stanice. Odpovědnost za nepřetržitě spojení s nadřízenými štáby a jejich pravidelnou informovanost rádiem o činnosti vlastních vojsk měli osobně náčelníci štábů frontů a armád. V důsledku přijatých opatření na štábech frontů a armád zvýšila se kvalita organizace rádiového spojení a současně s tím i efektivnost informační práce štábů.

Ke zlepšení stavu informační činnosti orgánů velení byla přijata v roce 1942 celá řada opatření. U vševojskových štábů byla zavedena funkce styčných důstojníků. Jejich povinností bylo včasné a přesné předkládání hlášení (informací) o situaci, doručení bojových úkolů vojskům a kontrola jejich plnění. Jak vyplývá ze zkušeností z války, úloha styčných důstojníků na operačním stupni však prakticky spočívala jen v doručování písemných rozkazů a nařízení a v doprovázení funkcionářů polních velení při jejich výjezdech k vojskům. Poměrně lépe byli využíváni na štábech divizí, zejména při přerušení spojení s vojsky.

Základem informační práce v průběhu vedení operací byl princip osobního styku a přímých hovorů velitelů a hlavních funkcionářů štábu na technických spojovacích prostředcích s podřízenými a součinnostními veliteli a štáby. V nejdůležitějších obdobích boje a na rozhodující směry vyjádřili ke svazkům, útvarům a dokonce i k jednotkám. K dosažení informovanosti bylo více využíváno celého komplexu spojovacích prostředků. To všechno umožňovalo podstatně zkrátit čas na sběr

zpráv o situaci a značně zvýšit operativnost reagování na její změny.

Podstatnému zkvalitňování stavu informační práce u vojsk napomáhalo i neustálé zdokonalování struktury štábů a polních velení frontů a armád, kromě toho i změna metod práce velitelů a štábů.

V podmínkách, kdy Sovětská armáda převzala strategickou iniciativu a přešla do rozhodné útočné činnosti, dále vzrostly požadavky na operativnost a kvalitu informační práce štábů.

Bojová činnost byla více dynamická, neustále se zvyšoval tok informací, podstatně se zkrátila doba na jejich zpracování a analýzu. Na základě zkušeností z operací v prvním období války byly předávány vyhodnocené zprávy o bojové situaci na stupeň armády v průměru 2–3 krát denně, veliteli divize každé 3–4 hodiny. V průběhu útočných operací druhého a třetího období Velké vlastenecké války vznikla potřeba, aby velitel armády měl zprávy každé 2–4 hodiny a někdy okamžitě, velitel divize každou 1–2 hodiny i častěji. Vzrostly také požadavky na věrohodnost informací.

V souvislosti s tím byla v řádech zakotvena povinnost o tom, že za řízení sběru zpráv o situaci osobně odpovídají velitelé a náčelníci štábů. Náčelníci štábů slaďovali práci všech orgánů velení při sběru a vyhodnocení informací. Povinností náčelníků druhů vojsk a služeb bylo předávat získané zprávy o bojové situaci na základě předom zpracovaného přehledu otázek, bez upozorňování, vševojskovému štábu. Povinností štábu bylo současně včas informovat náčelníky druhů vojsk a služeb o všech změnách v bojové situaci.

Dalšímu zkvalitnění organizace informační práce napomohlo zavedení speciálních skupin důstojníků (směrových důstojníků), v čele s náčelníky směrů do organizace operačních správ (oddělení) štábů frontů a armád. Tyto skupiny neustále udržovaly styk s jednotlivými armádami (svazky) a svazky (útvary), podřízenými frontu (armádě). Směroví důstojníci museli znát situaci svazů, svazků a útvarů i poslední zprávy o situaci, požadavky vojsk, místa rozmístění velitelských a pozorovacích stanovišť atd.

□

Úloha informační činnosti orgánů velení, její rozsah a obsah v soudobých operacích značně vzrostly. Mnohokrát se zvýšil počet zdrojů informací. Bylo např. zjištěno, že štáb svazku může dnes získat 4–5krát více zpráv o situaci, než v době

Velké vlastenecké války. Vznikly nové druhy informací, např. o radiační a radioelektronické situaci apod. Dále se zvýšil význam věrohodnosti obdržených zpráv. Podstatně vzrostly požadavky na včasnost informací, rychlost jejich toku všemi

kanály a na všech stupních velení i v jejich rámci, na jejich zpracování a předávání. Mnohé zprávy o nepříteli jsou prakticky použitelné k realizaci jen tehdy, nepřevyšuje-li čas na jejich předání od doby jejich získání při vedení boje 10–15 minut. Celou řadu zpráv je nutné mít v reálném čase.

Systém informační práce štábů, vzniklý v současné době, svědčí o tom, že odpovídá těmto požadavkům. V jeho organizaci však může vznikat celá řada složitých problémů.

Mezi hlavní patří zabezpečení velitele nepotřebnějšími informacemi v nejkratší možné době. Řešení systému velení vyžaduje další zdokonalování procesu sběru informací, jejich zpracování a předání zainteresovaným štábům a funkcionářům, stanovení pro každý stupeň velení vědecky zdůvodněného rozsahu, termínů a pravidelnosti získávání (předávání) informací potřebných pro kvalitní velení vojskům. Všechny tyto úkoly jsou vzájemně těsně propojeny a musí být vlněny v jednotném komplexu opatření. Vědecky zdůvodněný přístup k jejich řešení bude zabezpečen jen v tom případě, budou-li současně s hlubokým studiem podmínek soudobých operací plně zhodnoceny tendence rozvoje informační práce, které se projeví v průběhu minulé války a poválečných cvičení.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války a praxe operační a bojové přípravy vojsk svědčí o tom, že jedním z hlavních důvodů poměrně pomalého toku informací je jejich předávání na mnoha stupních. K zásadnímu řešení tohoto problému je nutné dále zavádět odpovídající automatizované komplexy sběru, zpracování a zobrazení všech zpráv o situaci. Je to hlavní způsob zvyšování operativnosti informační činnosti orgánů velení. Velmi důležité rovněž je zabezpečit přehled o informacích s širokým využitím prostředků mechanizace.

Existuje současně i celá řada jiných způsobů zvyšování operativnosti sběru a analýzy zpráv o situaci. Zejména je velmi důležité stanovit vědecky zdůvodněný rozsah, termíny a pravidelnost získávání (předávání) informací. Je zcela zřejmé, že velení může být ztíženo nejen v důsledku nedostatku, ale i nadměrného množství informací. Proto je nutné organizovat informační práci tak, aby každá součást velení a každý funkcionář včas měli k dispozici potřebný rozsah a kvalitu informací. To znamená, že každý orgán velení musí pracovat jen s těmi informacemi, které jsou spojeny s plněním úkolů daného stupně velení.

Takový systém získávání informací podle potřeby a obsahu umožní účelněji rozdělit funkční povinnosti mezi různými složkami velení a mezi odborníky daného stupně velení. Problém stanovení vědecky zdůvodněného rozsahu pro každé stupeň velení, termínů a pravidelnosti získávání (předávání) informací je velmi složitý, spojený s analýzou značného množství parametrů a s nutností zhodnocení možností již zavedených a v současné době pracujících prostředků automatizace procesu sběru informací. Proto k jeho řešení je nutné přistupovat tvůrčím způsobem a z hlediska dalšího přechodu k jednotnému automatizovanému systému sběru, zpracování, zobrazení a předávání informací.

Jedním ze způsobů řešení tohoto problému je rozdělení všech došlých informací podle jejich důležitosti. Zejména je především nutné přesně stanovit hranici mezi informacemi, které potřebuje velitel k přijetí rozhodnutí v kritických a nenadále vzniklých situacích, kdy na době přijetí rozhodnutí bude záviset úspěch operace, sražení, boje nebo stav vojsk, a mezi informacemi, které nemají podstatný vliv na proces velení vojskům. Tyto dva zdroje informací je nutné rozřadit z hlediska důležitosti získaných zpráv.

Bojové zkušenosti a praxe cvičení svědčí o tom, že v celku je možné rozdělit informace na tyto druhy: mimo pořadí, pilné, průběžné a informativní. K informacím mimo pořadí patří takové zprávy, které vyžadují okamžitou reakci velení. Jde např. o signály k uvedení vojsk nebo zbraní do bojové pohotovosti, zprávy o bezprostřední přípravě nepříteli k napadení, o přípravě a použití jaderných zbraní a dalších prostředků hromadného ničení nepříteli, o zahájení hromadných úderů letectva, o směrnice, rozkazy a nařízení nadřízených stupňů velení atd. K pilným informacím patří zprávy, jejichž dobu doručení přísně nařizuje nadřízený štáb. K průběžným informacím patří zprávy o situaci stran, stavu vojsk a jejich činnosti v dané době. K informativním patří různé operačně taktické údaje, potřebné pro zpracování výpočtů, podklady a výkazová dokumentace.

Práce s informacemi je velmi složitá. Může být však předem přesně stanovena a obsah dokumentů může být formalizován. To všechno bezesporu umožní značně snížit toky informací, ulehčit spojovacím prostředkům, zvýšit operativnost a důležitost informační práce.

Dalším a neméně důležitým směrem ke zvýšení operativnosti sběru informací je zdůvodněné určení charakteru informa-

cí pro každý stupeň velení, racionalizace obsahu a rozsahu informačních dokumentů s širokým využitím vzorové a formalizované dokumentace. Z praxe vyplývá, že jen využívání formalizovaných dokumentů urychluje proces toku informací 1,5–2krát. Proto hledání způsobů snižování celkového toku informací, rozsahu informačních dokumentů, sjednocení jejich obsahu a zvláště zavedení jejich vzorových forem je nejdůležitějším úkolem velitelů a štábů všech stupňů.

Velký význam pro včasné doručení informací má stanovení přesné doby jejich předkládání. To umožňuje podřízeným stupňům včas připravovat vyžadované informace a nadřízeným mít celkový přehled o vývoji situace. Je zřejmé, že v soudobých podmínkách takové stanovení doby předkládání hlášení se musí týkat jen určitých hlavních dokumentů (pilných hlášení, souhrnných hlášení atd.), neboť princip pravidelnosti předkládání všech informací jako takový již neodpovídá hlavnímu požadavku dneška — zabezpečení předkládání zpráv o situaci veliteli v reálné době.

Sběr informací musí probíhat v soudobých podmínkách pravidelně a nepřetržitě. Ke správnému řešení tohoto zvláště důležitého problému je nutné nejen stanovit způsob toku, rozsah a klasifikaci informací, ale zavést i příslušnou centralizaci při řízení informačních procesů. Již v letech Velké vlastenecké války byly proto na mnohých operačních štábech vytvořeny neorganické informační skupiny nebo střediska. Jejich úkolem bylo:

- nepřetržitě zabezpečovat sběr, analýzu a zpracování zpráv o situaci, což přispívalo k plánovitě práci polních velení,
- rozpracovávat nejdůležitější informační a výkazové dokumenty a kontrolovat přípravu a odeslání dalších dokumentů,
- připravovat a předkládat veliteli, náčelníkovi štábu a nadřízeným orgánům vyhodnocené zprávy o nepříteli a vlastních vojskách,
- rozpracovávat a zabezpečovat včasné odeslání hlášení o přijatých rozhodnutích, obdržení směrnících a nařízení na nadřízený štáb,
- informovat správy (oddělení) štábu, náčelníky druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb, jiná místa velení, štáby podřízených a součinnostních vojsk a sousedů,
- připravovat tabulky lhůt hlášení, kontrolovat jejich plnění, mít přehled o toku informací na spojovacích uzlech.

Zprávy o situaci přicházely na informační střediska nebo skupiny od směrových důstojníků, vyčleněných na každé správě štábu fronty (armády), na štábech

druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb týlu, dále ze štábů podřízených a součinnostních vojsk, sousedů a od informačních skupin míst velení svazů.

K zajištění přesné práce informačního střediska (skupiny) byl zpracován plán jejich práce. Obsahoval termíny předkládání hlášení a souhrnných hlášení štáby podřízených a součinnostních vojsk, dobu předkládání hlášení a souhrnných hlášení nadřízenému štábu, stanovení doby k pravidelnému předkládání informací správami a službami a k jejich seznámení s celkovou situací, dobu vzájemného informování mezi místy velení. Tyto zkušenosti si zasluhují pozornost i v soudobých podmínkách. Při organizování informační práce je důležité zabezpečit sladěnou činnost všech součástí štábu, která vylučuje opakované a zbytečné požadavky štábu. To snižuje zatížení spojovacích kanálů a umožní podřízeným štábům pracovat klidněji a pravidelněji.

Mnohá polní velení frontů a armád v operacích Velké vlastenecké války v široké míře využívala ke zvýšení operativnosti informační práce principu tranzitního předávání důležitých zpráv. Jde o usměrněný tok hodnotných zpráv o situaci, o takový způsob toku informací, při kterém v závislosti na jejich obsahu a významu byly předávány dvěma způsoby: postupně, tj. podle stupňů velení, a přímo s vynecháním mezilehlých stupňů velení. Způsob toku tranzitních informací musí být přesně stanoven, aby nezpůsobil přetížení štábu zbytečnými informacemi.

Velký význam pro urychlení procesu oběhu informací může mít zmenšení rozsahu pracností a další zavádění spojovacích prostředků pro rychlé předávání informací a prostředků mechanizace velení.

Složitá je i otázka včasného zpracování získaných informací, tj. upravit zprávy a dokumenty do podoby, vhodné pro využití při velení vojskům (silám) a pro různé technické prostředky. Zahrnuje tato období: přijetí, rozřídění a přidělení informací ve stanoveném pořadí a místě, jejich transformaci (uspořádání, srovnání a zobecnění), rozdělení a vydání podle požadavků.

V podmínkách zvětšení rozsahu informací, které potřebuje velitel k přijetí rozhodnutí, narůstá i potřeba času na jejich zpracování. V soudobých operacích je často nutné přijímat rozhodnutí ve velmi omezené době a v některých případech i okamžitě. Taková rozhodnutí musí být bezpodmínečně zdůvodněná a účelná. Toho není možné dosáhnout bez dostatečného množství úplných zpráv o situaci.

Velmi charakteristickým příkladem v tomto směru jsou propočty, které byly uveřejněny v západním tisku. Podle toho štáb polní armády je schopen zpracovat klasickým způsobem jen 30 % došlých informací. Z toho vyplývá, že velitel armády v důsledku nedostatku času přijímá rozhodnutí na základě 30 % vyhodnocených informací. Rozkaz se přitom zpracovává s využitím jen 10 % informací, které má štáb polní armády k dispozici. Takový je jeden z hlavních rozporů ve velení vojskům v soudobých operacích.

Hlavní způsob jeho řešení tkví v zavedení prostředků automatizace a mechanizace do práce důstojníků, kteří se zabývají informačním procesem, tj. ve využití techniky k třídění, transformaci, přípravě a vydání informací. Rovněž je nezbytné zkracovat čas, potřebný na studium a analýzu zpráv o situaci, a to zapojením hlavní části důstojníků štábu a jiných orgánů velení do tohoto procesu.

Jedním z nejdůležitějších, avšak pracovních a specifických období zpracování informací je proces jejich transformace, tj. uspořádání, srovnání a zobecnění. Tento proces má tvůrčí charakter. Přitom je nutné dokázat vyčlenit z velkého množství zpráv ty hlavní a potřebné, nezabývat se nepodstatnými, určit zprávy, které jsou klamné nebo pochybné a jaké zprávy ještě získat, prověřit a upřesnit.

Specifika procesu transformace informací tkví v tom, že i když může být splněna v celku operativněji s využitím metod a prostředků kybernetiky, automatizace se bude v podstatě týkat jen takových období transformace, jako je uspořádání a srovnání. Zobecnění informací je značně složité, i když některé jednotlivé prvky procesu zobecnění zpráv o situaci mohou

být automatizovány. Navíc, na základě zjištění uskupení nepřítelů a zavedení zpráv o něm do samočinného počítače podle předem rozpracovaných programů řešení informačních úkolů je možné získat zobecněné zprávy o početním stavu svazků a útvarů nepřítelů i o jejich vybavení bojovou technikou a výzbrojí.

Analogický úkol může být řešen i o našich svazcích a útvarcích. Samočinný počítač umožňuje rovněž získat zobecněné zprávy o radiační, chemické a hydro-meteorologické situaci, o stavu válčiště — zejména o komunikacích, spojovací síti, zásobách materiálu, pásmech zamoření, zničení a požárů.

Použití samočinných počítačů snižuje pracovní zátěž štábů při přípravě zpráv a vytváří podmínky pro jejich tvůrčí práci, zbaví je velmi rozsáhlé, tzv. technické práce.

Automatizovat celý proces zobecnění informací je však v současné době velmi obtížné. Proto prvotně význam mají problémy zvyšování kvality speciální přípravy důstojníků, kteří pracují v této oblasti.

Závěrečným obdobím informační práce je předávání informací orgány velení. Hlavní problémy jsou ve zkracování času na předání informací a ve zvyšování spolehlivosti jejich předávání. Jejich řešení ve značné míře závisí na stavu a možnostech spojovacích prostředků, které mají k dispozici orgány velení.

Praxe svědčí o tom, že toto období informační práce může zabezpečit automatizace a mechanizace. To umožní podstatně zvětšit průchodnost spojovacího systému při předávání informací, zkrátit čas a rozsah klasické práce a zabezpečit předávání informací adresátům v názorné a vhodné podobě.

Rozebrané problémy informační práce štábů v operacích a některé způsoby jejich řešení nezahrnují celý komplex otázek, které vyžadují hlubokou analýzu. Téma je velmi aktuální, rozsáhlé a v současné době není zcela prostudováno. Proto je velmi důležité pokračovat v aktivní práci při dalším zkoumání této složité, ale velmi důležité oblasti velení vojskům.